

Лариса Володимирівна ІВАНЧЕНКОВА

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Одеської національної академії харчових технологій

Катерина Вікторівна СТАСЮКОВА

Старший викладач кафедри обліку і аудиту
Одеської національної академії харчових технологій

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ТА КОНКУРЕНТНОЇ СТІЙКОСТІ У СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Іванченкова, Л. В. Критерії якості та конкурентної стійкості у стратегічному плануванні розвитку підприємницьких структур [Текст] / Лариса Володимирівна Іванченкова, Катерина Вікторівна Стасюкова // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 4. – С. 302-309. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Планування й управління якісними параметрами розвитку та функціональної діяльності фірми базується на забезпеченні та перевищенні сформованих стандартів якості продукції і роботи. На підставі інформації про рівні якості конкуруючих підприємств фірма отримує можливість організувати комплекс постійно діючих заходів, реалізувати взаємозв'язок в управлінні якістю між маркетинговими та консалтинговими організаціями й окремими підприємствами.

Метою цієї статті є дослідження проблем вибору критеріїв якості та конкурентної стійкості у стратегічному плануванні розвитку підприємницьких структур.

Результати. У статті обґрунтовано, що планування розвитку фірми слід націлювати на стійку ефективність. При цьому орієнтація стратегії на якісні параметри втілює принцип комплексності використання виробничого потенціалу і напрямки його розвитку. Підприємницька ефективність в умовах податкового регулювання фінансових параметрів повинна досягатися при збереженні і розширенні сектора ринку спеціалізації. В результаті дослідження встановлено, що в якості критерію стійкості фірми за параметрами якості слід розглядати співвідношення середніх індексів якості виробничого процесу підприємства до таких же показників по галузі в ринковому її розумінні.

Розрізняють внутрішні і зовнішні чинники стійкості фірми за параметрами якості продукції, робіт і послуг. В основі внутрішніх лежать традиції операторської діяльності в секторі пріоритетного впливу. Однак підтримка конкурентної стійкості передбачає активність інвестиційної діяльності.

Висновки. Вибір економічної стратегії за критеріями якості продукції та конкурентної стійкості фірми ґрунтується на реальності інвестиційних рішень. При цьому цілі повинні досягатися в межах оптимального життєвого циклу проекту та відповідати можливостям фінансово-ресурсного забезпечення програми розвитку. При цьому цілеспрямована діяльність на підтримку адекватності або на випередження параметрів якості продукції фірми оцінюється рівнем економічної ефективності господарських процесів в межах логістичних товаропровідних систем.

У свою чергу параметри та спрямованість розвитку і функціонування фірми в умовах жорсткої конкуренції на ринку благ повинні враховувати можливості диверсифікації щодо основного призначення. Критерій реалізації економічного потенціалу з підприємницьких позицій і завдань позиціонування на ринку обумовлюється завданнями підтримки параметричної і вартісної конкурентоздатності формування та реалізації

© Лариса Володимирівна Іванченкова, Катерина Вікторівна Стасюкова, 2018

продукції, робіт і послуг.

Комплексна оцінка господарської діяльності виробничої фірми і планування її розвитку повинні ґрунтуватися на якісних факторах зростання обсягу і реалізації продукції. Місце фірми в галузевому ринковому секторі оцінюється кількісно – за ступенем стійкості частки сектора реалізації і якісно – за характером розширення обсягу реалізації за факторами конкурентоспроможності. При цьому зберігається приріст чистих грошових потоків.

Ключові слова: конкуренція, конкурентна стійкість, підприємство, планування.

Larysa IVANCHENKOVA

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Accounting and Auditing
Odessa National Academy of Food Technologies

Kateryna STASIUKOVA

Senior Lecturer, Department of Accounting and Auditing
Odessa National Academy of Food Technologies

CRITERIONS OF THE QUALITY AND COMPETITIVE STABILITY IN STRATEGIC PLANNING OF DEVELOPMENT OF ENTERPRISE STRUCTURES

Abstract

Introduction. Planning and management of qualitative parameters of development and functional activities of the company is based on ensuring and exceeding the established standards of quality of products and work. Based on the information on the quality levels of competing businesses, the firm is able to organize a complex of continuous activities, implement interconnection in quality management between marketing and consulting organizations and individual enterprises.

The purpose of this article is to study the problems of choosing quality criteria and competitiveness in the strategic planning of the business structures development.

Results. The article substantiates that the planning of the company's development should be aimed at sustainable efficiency. At the same time, the orientation of the strategy to qualitative parameters embodies the principle of the integrated use of production potential and the direction of its development. Entrepreneurial efficiency in terms of tax regulation of financial parameters should be achieved with the preservation and expansion of the market specialization sector. As a result of the study, it was found that as a criterion of firm firmness in terms of quality parameters should consider the ratio of average indexes of the quality of the production process of the enterprise to the same indicators in the industry in its the market understanding.

Internal and external factors of the firm's firmness on the parameters of the quality of products, works and services are distinguished. The internal factors are based on traditions of operator activity in the sector of priority influence. However, support for competitive sustainability implies the investment activity.

Conclusions. The choice of economic strategy based on the criteria of the products quality and the firm competitiveness is grounded on the reality of investment decisions. At the same time, the goals should be achieved within the optimal life cycle of the project and be consistent with the capabilities of the development program financial and resource providing. At the same time, the purposeful activity in support of adequacy or ahead of the company product quality parameters is estimated by the level of economic efficiency of business processes within the logistic commodity piping systems.

In turn, the parameters and direction of the company's development and functioning in the terms of fierce competition in the market of goods should take into account the possibility of diversification for the main purpose. The criterion of realization of economic potential from

entrepreneurial positions and tasks of positioning in the market is determined by the tasks of supporting the parametric and cost competitiveness of the formation and sale of products, works and services.

Comprehensive evaluation of the economic activity of a production company and planning its development should be based on qualitative factors of volume growth and products sales. The place of the company in the sectoral market sector is quantified – by the degree of stability of the share sector realization and qualitatively – by the nature of the expansion of the sales volume by competitiveness factors. At the same time, the growth of net cash flows is maintained.

Key words: *competition, competitiveness, enterprise, planning.*

JEL classification: L26; P11; O21

Вступ

Незважаючи на значне число публікацій з проблем конкурентної стійкості підприємницьких структур залишаються невирішеними питання управління за критеріями якості в системі логістичного обслуговування товарних потоків. При цьому ігнорується врахування екологічних обмежень реалізації економіки світового масштабу. Планування і управління якісними параметрами розвитку та функціональної діяльності фірми базується на забезпеченні і перевищенні сформованих стандартів якості продукції і роботи. На підставі інформації про рівні якості конкуруючих підприємств фірма отримує можливість організувати комплекс постійно діючих заходів, реалізувати взаємозв'язок в управлінні якістю між маркетинговими і консалтинговими організаціями та окремими підприємствами.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження проблем вибору критеріїв якості та конкурентної стійкості у стратегічному плануванні розвитку підприємницьких структур. У межах досягнення мети виокремлено наступні завдання:

- проаналізувати чинники стійкості фірми за параметрами якості продукції, робіт і послуг;
- дослідження етапів інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень;
- дослідити особливості вибору економічної стратегії за критеріями якості продукції і конкурентної стійкості фірми.

Виклад основного матеріалу дослідження

Планування розвитку фірми слід націлювати на стійку ефективність. При цьому орієнтація стратегії на якісні параметри втілює принцип комплексності використання виробничого потенціалу і напрямки його розвитку. Підприємницька ефективність в умовах податкового регулювання фінансових параметрів повинна досягатися при збереженні і розширенні сектора ринку спеціалізації.

В якості критерію стійкості фірми за параметрами якості слід розглядати співвідношення середніх індексів якості виробничого процесу підприємства до таких же показників по галузі в ринковому її розумінні.

Розрізняють внутрішні і зовнішні чинники стійкості фірми за параметрами якості продукції, робіт і послуг. В основі внутрішніх лежать традиції операторської діяльності в секторі пріоритетного впливу. Однак підтримка конкурентної стійкості передбачає активність інвестиційної діяльності.

У структурі зовнішніх чинників виступають кон'юнктурні та конкурентні умови розширення впливу інших учасників даного сектору ринку благ. Таким чином проявляється принцип реакції. Цей фактор зумовлює необхідність в реалізації принципово нових інвестиційних і маркетингових проектів.

В системі управління якістю продукції і виробничою діяльністю фірми в межах обраного етапу реалізації стратегії стійкості функціональної і економічної діяльності найважливішим стає чіткість використання інформаційних потоків про стан даного сектору ринку.

Параметри конкурентного рівня якості відображають реалізацію функцій виробничих і управлінських ланок фірми. Тому важлива взаємодія всіх підрозділів, які забезпечують виробничий процес. Однак в сучасних умовах посилення інтеграційних тенденцій ряд теоретичних і методичних положень управління якісною адекватністю фірми не вирішений.

Підвищення ролі якості продукції в стійкості фірми передбачає вибір механізму управління раціональністю використання виробничого потенціалу за економічними результатами. Проблемою залишається планування економічного ефекту функціональної та інвестиційної діяльності, націленої на конкурентну якість продукції.

Для досягнення функціональної та економічної стійкості фірми в секторі виробничої діяльності та позиціонування на ринку благ важливо дотримуватися принципу «пропорції стабілізації». Це означає підтримку технічно і економічно допустимого протягом розрахункового періоду відповідності рівня якості продукції на основі управління конкурентними параметрами продуктивності і капіталомісткості. Для кожного конкретного періоду вибирається стратегія управління ефективністю виробництва, якості продукції і техніко-економічного рівня підприємства, що забезпечують якщо не лідерство в обраній ніші виробничої діяльності, то статус стійкості за рівнем реалізації благ і фінансового стану.

В основі вибору горизонтів розвитку підприємницьких структур лежать параметри збалансованості ринку функціональної діяльності. При цьому необхідно враховувати прогнози зміни потоків продукції, матеріалів, зміни споживачами критеріїв корисності, а отже, постійного контролю динаміки якісних показників продукції та інноваційних принципів розвитку конкуруючих фірм.

Слід враховувати, що процес виробництва займає незначну частину часу, який необхідний для прийняття рішення, вибору бази і технології поставок сировини і матеріалів і реалізації продукції. Тобто головним стає управління раціональністю використання потоку оборотних фондів. На величину та динаміку товарних потоків визначальний вплив робить платоспроможний попит споживачів. На жаль, в сучасних умовах України він гранично низький не тільки по відношенню до нормалізованого стану економіки або по відношенню до європейського вибору в системі інтеграції, але в порівнянні з ситуацією на ринках інших країн. Ця умова стає обмежуючим фактором як динаміки економічного зростання, так і конкурентного рівня якості товарів.

Як відомо найважливішими цілями підприємницької діяльності є отримання прибутку та ефективне управління потоками продукції і грошових коштів. Цей процес ускладнюється внаслідок економічного зростання, мінливості кон'юнктури і наявності ризику оптимальної реалізації програми розвитку. Тому адекватність якісних параметрів продукції стає в певній мірі основою стратегії стійкого позиціонування на ринку. При цьому слід враховувати можливість і необхідність реалізації стратегії лідерства й обліку параметрів реакції конкурентів на характер поведінки фірми в логістичній системі.

Складання програми техніко-економічного забезпечення конкурентоспроможного якості продукції, з одного боку, і економічності виробничого процесу, з іншого, передбачає певну послідовність підготовки розрахунково-економічної інформації. Вибір стратегії управління параметрами якості продукції та іміджу фірми можливий при реалізації таких етапів інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень:

– аналіз тенденцій і прогноз обсягів і показників ринкової ситуації в системі зовнішніх і внутрішніх виробничо-економічних зв'язків;

-
- аналіз тенденції і темпів зміни техніко-економічного рівня підприємств-конкурентів, технології та організації виробництва і реалізації продукції;
 - визначення загального обсягу сектора ринку і обґрунтування частки підприємства, який забезпечує його економічну стійкість;
 - вивчення середньострокового і перспективного горизонтів кон'юнктури в системі макроекономічної ситуації і підприємницьких цілей;
 - розрахунок дефіциту виробничого потенціалу в даній галузі ринку благ і по окремим його складовим;
 - розробка прогнозів науково-технічних параметрів забезпечення стійкості розвитку підприємства з урахуванням генеральної економічної мети;
 - визначення основних параметрів розвитку підприємства по етапах життєвого циклу товару та інвестиційного проекту;
 - підготовка основних заходів щодо підвищення якості продукції та проектів розвитку;
 - розрахунок необхідного приросту показників ефективності роботи підприємства: обсягу продукції, продуктивності праці, віддачі потенціалу, зниження собівартість-тості щодо рівноважної ціни;
 - розробка основних напрямків підтримки нормалізованого стану підприємства в межах розрахункового періоду;
 - розрахунок потреби в економічних ресурсах розвитку за критеріями адекватності якості;
 - визначення показників поточного періоду, що забезпечують прийняті темпи і напрямки розвитку фірми (перелік робіт, масштаби і горизонти, економічна оцінка).

Перегляд основних теоретичних положень про основи сучасного підприємництва, представлених в роботі відповідно до тенденції управління на основі логістичних принципів, підтверджує необхідність орієнтації стратегії на період стійкого функціонування товарних і грошових потоків.

В сучасних умовах логістичного супроводу товарних, фінансових та інформаційних потоків важливо звернути увагу на характер прояву економічних, організаційних і технічних факторів управління конкурентоспроможністю фірми.

Серед економічних факторів важливо виділити аспекти споживчої поведінки на основі максимізації корисності; ступінь агресивності імпортних потоків і характер їх регулювання; підприємницькі здібності.

Вивчення споживчої поведінки передбачає оцінку співвідношення категорій покупців за трьома основними групами орієнтації: кардинальний, ординаторський і виявлених переваг. На жаль, в умовах України такі дослідження не проводилися через відсутність фахівців і значних витрат, пов'язаних з такими дослідженнями для окремих фірм. Тому в управлінні конкурентної стійкості фірми значне місце має відводитися ризик-менеджменту.

В системі глобалізації і ринкових відносин на основі принципів СОТ важлива реалізація загальноприйнятих макроекономічних регуляторів і підтримки національного сектора виробництва.

Критерієм такого регулювання можуть бути використані підприємницькі здібності та можливості реалізації інноваційних та інвестиційних проектів розвитку, орієнтованого на конкурентну якість продукції.

Посилення взаємодії в системі організаційно-економічних відносин виробничого комплексу, споживачів і трейдингу з певною часткою умовності можна виділити групу організаційних чинників формування якісних параметрів фірми. В цьому аспекті при оцінці впливу на конкурентоспроможність слід враховувати кон'юнктуру ринку, поведінку інших виробників. Ці фактори в значній мірі впливають на характер рішень проблеми об'єднання, злиття або розширення потенціалу.

Реалізація принципів регіональної та міжнародної інтеграції в умовах глобалізації економічних відносин зумовлює особливості прояву факторів конкурентної стійкості окремих підприємств. Низький платоспроможний попит на національних ринках стримує, з одного боку, рівень витрат підприємців, які можуть бути відшкодовані ціною якісних товарів. З іншого ж боку, формується потік імпортованих товарів, цінова конкурентність яких ґрунтується на принципах ефекту масштабу. У цих умовах підвищується роль підприємницької ініціативи і необхідність пошуку нових напрямків формування функціональної стійкості або створення нової інноваційної ідеї і відповідної ніші ринку.

Рівноважна ціна в секторі функціональної діяльності виробничої фірми стає найважливішим фактором прийняття стратегії сталого функціонування в умовах постійно мінливих оцінки корисності благ з боку споживачів. Для досягнення вартісної конкурентоспроможності найважливішими напрямками розвитку стають вдосконалення технології та організації виробництва з урахуванням динаміки потоків продукції, витрат і результатів.

При формуванні стратегії і виборі програми управління якісними параметрами фірми слід враховувати ту обставину, що ціна залишається центральним економічним інструментом регулювання процесів виробництва і реалізації продукції. Це підтверджується економічною теорією, дієвістю ринкових відносин, помилками економічного реформування в Україні та нездатністю досягнення збалансованості інтересів при жорсткому централізованому управлінні. Однак слід відрізнити роль ціни від форми стану ринку: в умовах досконалої конкуренції або монополії. У будь-якому випадку за рівнем якості продукції може формуватися сектор індивідуального рівня ціни.

Таким чином, формується і проявляється зовнішнє середовище функціонування та розвитку підприємств і окремих ланок загальної логістичної товаропровідної системи. Крім того на конкурентну стійкість фірми впливають сукупність екологічних обмежень і доступність до інноваційних та інвестиційних ресурсів.

Відповідно до зазначеного повинна будуватися програма поточного і стратегічного розвитку фірми. В цьому аспекті важливим є вибір мети розвитку. Можна погодитися з необхідністю орієнтації на фундаментальну мету функціональної діяльності – досягнення нормалізованого рівня прибутку. Але з урахуванням принципів комерційної логістики ця мета може бути забезпечена на основі стійкості економічного зростання, підтримки підприємницького іміджу і реалізації вимог критерію ефективності інвестиційної та виробничої діяльності.

Ефективність формування і підтримки конкурентної якості продукції, робіт або послуг повинна розраховуватися за життєвий цикл проекту реалізації підприємницької ідеї. При такому підході виникає можливість контролювати період, протягом якого формується функціональна і економічна стійкість фірми (E_{mg}), а, отже, і виправданість рівня граничних капітальних і поточних витрат.

$$E_{mg} = \sum [\Delta Q_g(p_{cg} - c_{sg}) + \Delta Q_{st} - c_{sst}\beta] \alpha_t \pm \Delta E_{ec} - \Delta K_p \alpha_{tj}, \quad (1)$$

де ΔQ_g – обсяг випуску і реалізації продукції конкурентної якості;

p_{cg} – ціна продукції конкурентної якості;

c_{sg} – собівартість виробництва продукції конкурентної якості;

ΔQ_{st} – приріст обсягу реалізації продукції стандартного якості внаслідок підвищення іміджу фірми за такими чинниками конкурентоспроможності або підвищення споживчого рейтингу фірми;

p_{cg} – рівноважна ціна продукції традиційного стандарту;

c_{sg} – собівартість виробництва продукції, якість якої відповідає вимогам рівноважного стану ринку;

β – коефіцієнт зниження базової собівартості під впливом ефекту масштабу при збільшенні обсягу виробництва;

α_t – коефіцієнт дисконтування грошових потоків по роках життєвого циклу проекту;

ΔE_{ec} – зовнішні (позасистемні) ефекти і втрати, в тому числі і екологічного плану;

ΔK_p – капітальні витрати для реалізації проекту підвищення якості продукції, робіт або послуг за критерієм ефективності та конкурентної рівноваги фірми;

α_{ij} – коефіцієнт акумуляції забезпечує оцінку поточних активів в майбутньому вартості або втрати при неналежному використанні інвестиційного ресурсу.

Спільність економічних інтересів виробників й інших учасників логістичної товаропровідної системи обумовлює доцільність об'єднання інтелектуального потенціалу для вироблення рішень по забезпеченню стійкості функціонування даного сектора ринку. До таких інструментів належать різні Ради, Асоціації та інші форми об'єднань або погоджень позиції.

У цих умовах техніко-економічний рівень підприємства, з одного боку, характеризує виробничий його потенціал, а з іншого, зумовлює статус фірми в системі конкуренції за параметрами якості і економічності виробництва. За інтегральним показником ефективності концентрації ресурсів формується фактично логістична система управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками. Проблемою залишається підтримання активності інвестиційних процесів, що забезпечують реалізацію програми розвитку по прийнятним критеріям і цілям.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Посилення вимог до конкурентної стійкості підрозділів виробничого сектора економіки України обумовлюється інтенсивною реалізацією програм розвитку підприємств країн – учасників Світової організації торгівлі і планами вступу в неї нашої держави. Стратегічною передумовою успішного функціонування підприємства по критеріям управління адекватністю якості продукції слід вважати таке інвестування капіталу, яке забезпечить приріст готівкових грошових потоків. Таким чином, грошові доходи, одержувані внаслідок підвищення конкурентоспроможності підприємства і якості продукції, повинні забезпечувати покриття нормальних витрат при належному використанні базового потенціалу фірми.

Вибір економічної стратегії за критеріями якості продукції і конкурентної стійкості фірми ґрунтується на реальності інвестиційних рішень. При цьому цілі повинні досягатися в межах оптимального життєвого циклу проекту і відповідати можливостям фінансово-ресурсного забезпечення програми розвитку. При цьому цілеспрямована діяльність на підтримку адекватності або на випередження параметрів якості продукції фірми оцінюється рівнем економічної ефективності господарських процесів в межах логістичних товаропровідних систем.

У свою чергу параметри і спрямованість розвитку і функціонування фірми в умовах жорсткої конкуренції на ринку благ повинні враховувати можливості диверсифікації щодо основного призначення. Критерій реалізації економічного потенціалу з підприємницьких позицій і завдань позиціонування на ринку обумовлюється завданнями підтримки параметричної та вартісної конкурентоздатності формування і реалізації продукції, робіт і послуг.

Комплексна оцінка господарської діяльності виробничої фірми і планування її розвитку повинні ґрунтуватися на якісних факторах зростання обсягу і реалізації продукції. Місце фірми в галузевому ринковому секторі оцінюється кількісно – за ступенем стійкості частки сектора реалізації і якісно – за характером розширення обсягу реалізації за факторами конкурентоспроможності. При цьому зберігається приріст чистих грошових потоків.

Конкурентоспроможність національного виробничого сектора пов'язана також з масштабністю підтримки на державному рівні управління якістю продукції, робіт і

послуг. Необхідна система стимулювання залучення фірм до участі в Українському національному конкурсі з якості відповідно до Європейської моделі ділової досконалості. Необхідно обґрунтовано використовувати міжнародні стандарти з управління якістю з урахуванням реальних умов розвитку економіки і міжнародного співробітництва.

Список літератури

1. Андерсон В. Регіональна конкуренція як фактор соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації. *Агора. Подолання розбіжностей – розвиток особливостей*. Вип. 4. К.: Стилос, 2006. С. 66-72.
2. Блонська В. І., Депа Н. Т. «Порівняльна характеристика методів оцінки конкурентоспроможності продукції». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.15. С. 115-120
3. Буркинський Б. В., Лазарева Е. В., Агеева І. М. та ін. *Конкурентоспроможність продукції і підприємства*. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2002. 132 с.
4. Долан Р. Дар, Сайман Г. *Ефективне ціноутворення*. М.: «Іспит», 2005. 416 с.
5. Портер М. *Конкурентна стратегія: Методика аналізу галузей та конкурентів*; пер. с англ. І. Мінервіна; 2-е вид. М.: Альпіна Бізнес Букс, 2006. 452 с.
6. Юдін М. Порівняльна характеристика методів оцінки конкурентоспроможності продукції. *Економіст*. 2010. №6 С. 40. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekonomist/2010_6/40_42.pdf
7. Мудрак Р. П., Лагодієнко В. В., Лагодієнко Н. В. Вплив сукупних витрат на обсяги національного виробництва. *Економічний часопис – XXI*. 2018. №172 (7-8). С. 44-50.
8. Лагодієнко В. В., Лагодієнко Н. В. Моделювання оцінки інноваційної спроможності промислових підприємств. *Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики»*. №1 (28), 2019. С. 280-289.

References

1. Anderson, V. (2006). «Regional competition as a factor of socio-economic development of Ukraine in the conditions of globalization». *Agora. Podolannya rozbizhnostej – rozvytok osoblyvostej*. Issue. 4. Sty'los. 2006. pp. 66-72.
2. Blons'ka, V. I. and Depa, N. T. (2010). «Comparative characteristic of methods for assessing the competitiveness of products». *Naukovy'j visny'k NLTU Ukrayiny'*. Issue. 20.15. pp. 115-120.
3. Burky'nsky'j, B. V. and Lazareva, E. V., Agyeyeva, I. M. (2002). *Konkurentospromozhnist' produkciyi i pidpry'emstva*. [Competitiveness of products and enterprises].: IPREED NAN Ukrayiny'. Odesa. Ukraine.
4. Dolan, R. Dar and Sajman, G. (2005). *Efekty'vne cinoutvorennya*. [Effective pricing]. «Ispy't». Moscow. Russian.
5. Porter, M. (2006). *Konkurentna strategiya: Metody'ka analizu galuzej ta konkurentiv*. [Competitive strategy: Methodology of analysis of industries and competitors]. Translated by Minervina, I. 2nd ed. Al'pina Biznes Buks. Moscow. Russian.
6. Yudin, M. (2010). «Comparative characteristics of methods for assessing the competitiveness of products». *Ekonomist*. № 6. P. 40. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekonomist/2010_6/40_42.pdf
7. Mudrak, R. P. and Lagodiyenko, V. V., Lagodiyenko, N. V. «Impact of total costs on national production». *Ekonomichny'j chasopy's – XXI*. no 172 (7-8). pp. 44-50.
8. Lagodiyenko, V. V., Lagodiyenko, N. V. (2019). «Modeling of estimation of innovative capacity of industrial enterprises». *Zbirny'k naukovy'x pracz' «Finansovo-kredy'tna diyal'nist': problemy' teoriyi ta prakty'ky'»*. no 1 (28). pp. 280-289.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2018 р.